

- De snelle inzet van korte specialistische jeugdhulpinterventies (na 1 januari 2015 hoeft dit niet meer via de bureaus jeugdzorg) in (afstemming met) de school;
- Bij dreigend thuiszitten van de leerling werkelijk samenspel van school, leerplicht en waar nodig jeugdbescherming, liefst samen met de ouders;
- Ontwikkelen en uitvoeren van onderwijs-zorgarrangementen voor kinderen met een grote ondersteunings- en/of zorgbehoefte.

Uit dit rijtje komt naar voren dat passend onderwijs en jeugdhulp niet los van elkaar kunnen worden gezien. Sterker, door samen stevig in de school-werkplaats te acteren kan voor kinderen en jongeren meer worden bereikt. Voor een kleinere, doch kwetsbare, groep kinderen is ook de relatie tussen passend onderwijs en maatschappelijke ondersteuning/langdurige zorg van essentieel belang. Door extramuralisering van de zorg worden kinderen minder snel in de zorg en dus eerder/langer in het onderwijs opgevangen. Problematisch is daarbij dat de benodigde zorg nu nog in te geringe mate meekomt. Overigens zou het ook goed zijn aandacht aan kinderen te besteden wanneer (een van) de ouders zelf ziek of verslaafd of psychisch niet in orde is.

Doorstromen

De verbinding tussen passend onderwijs en de participatiewetgeving wordt op korte termijn het duidelijkst zichtbaar bij het wel of niet naar werk kunnen doorstromen van leerlingen uit het voortgezet speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs. Bij passend onderwijs gaat het er ook om ieder kind, en de omgeving van dat kind, voor te bereiden op volwaardige participatie als volwassene. Gezien al deze raakvlakken is het verstandig geregeld over de grenzen van de afzonderlijke transitie heen te kijken, of ze bij voorkeur als een samenhangend geheel te beschouwen. Dat is niet alleen kostenefficiënt, maar kinderen en gezinnen worden ook beter geholpen. Op visieniveau past het en de verschoven verantwoordelijkheden maken het mogelijk. Het woord is aan de bestuurders en de professionals. ■

Dick Rensen is directeur Stichting Passend Primair Onderwijs Haaglanden.

Onze samenleving wordt steeds pluriformer en dat vraagt om nieuwe arrangementen voor zorg, arbeid, wonen en mobiliteit. Hoe die vorm moeten krijgen, weet nog niemand. De Baliegroep doet een aantal voorstellen, als input voor het publieke debat.

DOOR Leni Beukema en Ivo Kuijpers

De zoektocht naar vernieuwing

Contouren van een ander meerstromenland

Uit onderzoek (2013) naar de verzekeringsgraad van zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) blijkt dat ongeveer twee derde van alle zzp'ers geen verzekering heeft voor arbeidsongeschiktheid en ook niet spaart voor een aanvullend pensioen. De onderzoekers constateerden dat dit in de jaren daarvoor ook het geval was: 36% van alle zzp'ers is verzekerd en 74% niet (bron: Panteia 2013). De belangrijkste redenen zijn de kosten op de korte termijn. De vraag is wat zij (kunnen) doen in het geval van arbeidsongeschiktheid. Naar de bijstand is voor velen geen optie en bovendien geen wenselijke situatie. Wat de toename aan onverzekerden laat zien is dat er grote groepen inmiddels tussen wal en schip vallen: ze passen niet in de oude beschermingsconstructies van de werknemersverzekeringen en reële, nieuwe arrangementen die dekking kunnen bieden komen niet of maar langzaam tot stand.

We zien jongeren op de arbeidsmarkt verschijnen die niet of met veel moeite

een 'vaste baan' kunnen bemachtigen. Tegelijkertijd definiëren zij de betekenis van werk als niet onbelangrijk, maar ook niet altijd als het centrale punt in de individuele ontwikkeling. De verschillende levensdomeinen gaan steeds meer in elkaar overlopen. Wonen en werken – ooit helder gescheiden voor de meeste mensen – vloeien met de toename van thuis werken steeds meer in elkaar over. De zorgtaken voor jonge kinderen en mantelzorg vragen aanpassingen van woon- en werkvormen.

Arbeid, zorg, wonen en mobiliteit zijn zodanig met elkaar verweven, dat het inmiddels niet meer volstaat om oplossingen op de oude, vertrouwde wijze te bedenken en uit te voeren. Ook op het terrein van arbeid en sociale zekerheid is de zoektocht naar vernieuwing in volle gang. Het gaat om modernisering van arbeid in het algemeen: geen vaste contracten meer, altijd bijscholen, domeinen werk en privé die in elkaar overlopen, et cetera. De nieuwe media

De basisvoorziening kent in onze visie een inkomensdeel en een investeringsdeel; alle burgers zijn beschermd tegen grote armoede en krijgen steun bij investeren in hun loopbaan.

maken werken overal en altijd mogelijk. De bewegingen op de arbeidsmarkt en op de plaats van arbeid in het leven van mensen zijn enorm en gaan vele malen harder dan we – ook in De Baliegroep – lang voor mogelijk hebben gehouden. De beperkingen van de klassieke beschermingsconstructies worden navenant steeds meer zichtbaar. Kortom, het is tijd om ons te bezinnen op de herijking van de verzorgingsstaat.

Verbrokkeling

De problemen in het huidige debat over de transitie van de verzorgingsstaat zijn niet toevallig. De oorzaak ligt onder meer in de gevolgen die de veranderingen in de economie hebben voor de verschillende levensdomeinen. De samenhang in regelingen en in collectiviteiten verbrokkelt. Dat is zeker het geval waar de individuele burger als uitgangspunt wordt genomen en vandaaruit wordt gekeken wat collectiviteiten aan diens ontwikkeling bij kunnen dragen (en vice versa, overigens).

Mensen leven in verschillende domeinen tegelijkertijd: ze gaan naar school, werken, maken gebruik van gezondheidsvoorzieningen, sporten, sparen voor hun pensioen, et cetera. Het is onmogelijk om de individuele burger in afzonderlijke functionaliteiten 'op te splitsen'. Dat wil zeggen dat veranderingen in arrangementen op het ene domein consequenties hebben voor het andere en dat nieuwe arrangementen en uitvoeringspraktijken dus ook op die consequenties doordacht moeten worden. De oude collectiviteiten waren gericht op specifieke domeinen. Werknemersverzekeringen voor de specifieke risico's van de werknemer, bijbehorende regelingen voor zorg, ziekte en arbeidsongeschiktheid. Door de veranderingen in de arbeidsverhoudingen en de opkomst van nieuwe arbeidsrelaties, zowel in kwalitatieve als

in kwantitatieve zin, is het noodzakelijk de verbanden tussen de verschillende domeinen opnieuw te leggen.

Meerstromenland

Een belangrijk vertrekpunt bij die herijking is het feit dat de diversiteit tussen mensen is toegenomen en nog steeds toeneemt. Het gevolg van deze ontwikkeling is dat uniforme arrangementen niet meer voldoen. Tegelijkertijd functioneren mensen niet in het luchtledige, maar zijn onderdeel van een groter geheel en dragen daaraan bij. Individueel en samenleving gaan een relatie met elkaar aan, waarin voor beiden rechten en plichten zijn opgenomen. Het is van belang dat die rechten en plichten in balans zijn, dat er wederkerigheid in die relatie tot stand komt: beide partijen hebben oog voor hun eigen positie, maar zien deze positie in verbinding met de positie van de ander. Het is zaak om verbintenissen te zoeken die zelfstandigheid, samenwerking en samenleving van mensen faciliteren. Deze ontwikkeling heeft ook schaduwkanten en kan pas positief geduid worden, als parallel daaraan collectieve investering en bescherming georganiseerd is. We noemen dat nieuwe verbintenissen in een meerstromenland. Sleutelbegrippen zijn zekerheid, pluriformiteit en differentiatie. Dat vraagt om een fundamentele herziening van de arrangementen op het terrein van arbeid, sociale zekerheid en aanpalende domeinen. Het vraagt ook om nieuwe, toekomstbestendige verbintenissen waarin de verantwoordelijkheden van werkenden, de overheid en bedrijven opnieuw worden vormgegeven. Verbintenissen waarin:

- Bestaanszekerheid centraal staat;
- Ontwikkeling van mensen in hun werk ruim baan krijgt;
- Investeren in arbeidsvermogen ook investeren in gezondheid is;

- Differentiatie tussen werkenden uitgangspunt is;
- Een inclusieve arbeidsmarkt ontstaat, waarin mensen die minder goed voor zichzelf op kunnen komen een steuntje in de rug krijgen;
- Verbinding tussen arbeidsverhoudingen en sociale zekerheid wordt hersteld.

De optiek moet worden verlegd. In het Rijnlandse model is solidariteit gedefinieerd in termen van gelijkheid. Dit heeft geleid tot van bovenaf vastgestelde voorzieningen die voor iedereen hetzelfde bieden bij gelijke omstandigheden. In het Rivierenland willen we toe naar regelingen die mensen op voor hen toegesneden wijze in staat stellen om zich te redden, ook als zich problemen voordoen. Centraal vastgestelde kaders faciliteren decentrale verhoudingen. Dat betekent voor de verdeling van verantwoordelijkheden:

- Regie over de loopbaanontwikkeling ligt bij het individu;
- Collectiviteiten zijn van mensen zelf en deze collectiviteiten steunen hen;
- Bedrijven dragen bij aan een toekomstbestendige samenleving en arbeidsmarkt;
- De overheid legt een basis door investeringsbudget en inkomensbescherming.

Contouren

De nieuwe verbintenissen kennen twee grondvormen, namelijk die tussen alle burgers (basisvoorziening), en die tussen werkenden (voorziening voor werkenden). De basisvoorziening kent een inkomensdeel en een investeringsdeel, waardoor alle burgers beschermd zijn tegen grote armoede en steun krijgen in investeren in hun loopbaan.

In onze ideeën over voorzieningen voor werkenden verandert het meest ten opzichte van de huidige situatie: niet alleen werknemers, maar alle werkenden vallen eronder. Er komt een investeringsregeling bij. Bovendien pleiten we voor nationale regelingen voor alle werkenden in plaats van de huidige veelal sectorale regelingen voor werknemers. Ook ondernemers en flexwerkers moeten in onze ogen verplicht deelnemen aan een maatschappelijk stelsel voor pensioen, ziekte en arbeidsongeschiktheid.

We willende de volgende maatregelen in het debat brengen:

1. Bestaande regelingen rond ziekte, arbeidsongeschiktheid en ouderdom worden omgebouwd naar regelingen voor alle werkenden.
2. Iedereen die inkomen uit arbeid ontvangt is verplicht deel te nemen aan deze regelingen (vergelijkbaar met het huidige model van de ziektekostenverzekeringen); door die verplichting is er ook geen risico-selectie.
3. Voor werkenden in een flexibele arbeidsrelatie komt er een flexibiliseringsopslag als onderdeel van het tarief die gebruikt kan worden voor deelname aan de verplichte regelingen.
4. Parallel aan de basisvoorziening kent deze pijler ook een investeringscomponent.
5. Sectorale regelingen voor werknemers worden verbreed naar nationale regelingen voor alle werkenden. Daardoor kunnen werkenden zonder overstapgevolgen van de ene werkgever of opdrachtgever naar een andere stappen.
6. “werkgevers en opdrachtgevers financieren mee aan die regelingen.”

Er komt een wettelijke regeling voor pensioen, ziekte en arbeidsongeschiktheid waaraan iedereen die inkomen uit arbeid ontvangt verplicht deelneemt. Deze regeling is een door de overheid vastgestelde verplichte aanvulling, waarin minimumvereisten zijn vastgelegd. Een verplichting vanuit welbegrepen eigenbelang: hoe groter de schaal, hoe lager de kosten en hoe betaalbaarder het stelsel wordt. Daarnaast kunnen aanvullingen via de cao of overeenkomst van opdracht worden gedaan. De inrichting van de cao wordt hierop aangepast: keuzemogelijkheden in deze overeenkomsten gaan niet meer alleen over tijd en geld, zoals in de huidige cafetariamodelen. Deze keuzes worden uitgebreid naar de vraag hoe men wil investeren in de eigen ontwikkeling en naar de mate waarin men zich – bovenop het wettelijk vastgestelde minimum – wil beschermen tegen inkomensachteruitgang door ziekte, arbeidsongeschiktheid, mantelzorg, werkloosheid of ouderdom. De werkende (via individuele afdracht) en de werkgever/opdrachtgever (middels opslag op loon/ tarief) dragen bij aan het individuele fonds.

Deze voorstellen beogen perspectieven te zoeken waarin institutionele regelingen kunnen bijdragen aan ontwikkeling van mensen en aan invulling van solidariteit op een manier die past bij de vragen van nu. Kern van de verandering die we bepleiten is het centraal stellen van de vraag van burgers en niet van de regelingen. Daardoor wordt recht gedaan aan de pluriformiteit die in onze samenleving bestaat. ■

Leni Beukema en **Ivo Kuijpers** zijn penvoerders van De Baliegroep.

Deze tekst is de verkorte weergave van een artikel over een herijking van de verzorgingsstaat, dat tot stand kwam op basis van een reeks gesprekken in De Baliegroep. Aan de gesprekken werd deelgenomen door een aantal prominenten uit zorg, verzekeringswezen, vakbond, werkgevers, onderwijs en politiek. De gesprekspartners onderschrijven niet per se alle standpunten in dit artikel, maar wel de noodzaak van een publiek debat. Zie voor de volledige tekst en achtergronden www.baliegroep.nl